

Arvio toimintamallista: Opioidikorvaushoidossa olevien osallisuuden vahvistaminen rakentamalla polkuja työ-, vapaaehtoistoiminta- ja opiskelumaailmaan

Kurssilla vahvistetaan opioidikorvaushoidossa olevien arjen hallintaa ja sosiaalisia taitoja, löydetään voimavaroja, kohennetaan itsetuntoa sekä kiinnitytään työ-, vapaaehtoistoiminta- tai opiskelumaailmaan.

Malli on arvioitu¹ osana Sosiaalisen osallisuuden edistämishanke Sokran ja ESR TL5 -hankkeiden Osallisuuden palaset -kehittämistyötä. Arvio on tehty Sokra-hankkeen päätoteuttaja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa.

Kehittäjä

Opioidikorvaushoidossa olevien sosiaalisen osallisuuden vahvistamisen kehittämishankkeessa (OK-hanke) ESR 2016–2019). Toimintamalli on arvioitu osana Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke – Sokran ja ESR TL5 -hankkeiden yhteistä Osallisuuden palaset -kehittämistyötä.

Mallin kuvaus

OK-kurssilla tarjotaan erityinen tuki ja turvallinen vertais- ja ammattilaisympäristö sosiaalisten taitojen, arjen hallinnan, työelämä- ja opiskelutaitojen vahvistamiseksi. Keskeistä on kokemus siitä, että muut ymmärtävät samankaltaisia haasteita. Kurssin osapuolina ovat osallistujat, jotka toimivat toisilleen vertaisina sekä ammattilaiset, jotka sovittavat yhteen kurssilaisia ja harjoitteluympäristöjä.

¹ Malli on arvioitu Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa kehitettyjen osallisuuden osa-alueiden ja lupaavan käytännön kriteerien näkökulmista Sokran toimesta hankkeen dokumentaatiota hyödyntäen.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Kurssilla pureudutaan arjen haasteiden työstämiseen ja selättämiseen ja iloitaan yhdessä onnistumisista. Jokainen kurssilainen on osa yhteisöä ja toisaalta etsii ja toteuttaa omaa polkuaan kiinnostuksensa mukaan. Kurssin taustaorganisaatiolla, Tukikohta ry:llä on vankka kokemus kohderyhmän kanssa työskentelystä, hyvät yhteistyöverkostot ja luottamuksellinen yhteistyösuhde muihin hoito- ja palveluntuottajiin sekä opinto- ja työelämäedustajiin. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa mahdollistaa kurssilaisten siirtymisen opintoihin tai työelämään.

Kohderyhmä

Kurssin kohderyhmään kuuluvat kaikki opioidikorvaushoidossa olevat ihmiset ja työharjoittelupaikkojen tarjoajat.

Neljän kuukauden kurssi

Opioidikorvaushoidossa oleville suunnatulla kurssilla luodaan polkuja työ-, vapaaehtoistoiminta- ja opiskelumaailmaan. Neljän kuukauden pituinen kurssi sisältää neljä vaihetta:

1. Valmistavan ja motivoivan vaiheen (4 viikkoa) tavoitteena on arjen hallinnan taitojen vahvistuminen, vastuunkannon edistäminen sekä sosiaalisten- ja vuorovaikutustaitojen kehittyminen.
2. Työelämätaitoja vahvistavassa vaiheessa (4 viikkoa) keskitytään työelämän perustaitoihin ja suoritetaan muun muassa EA1- ja hygieniapassikoulutukset.
3. Työharjoittelu kestää kuusi viikkoa. Harjoittelu toteutetaan pääsääntöisesti työkokeiluna esimerkiksi jossakin kumppanuusjärjestössä.
4. Tulevaisuutta mahdollistava vaihe kestää kaksi viikkoa. Kahden viikon aikana jokainen saa tulevaisuusvalmennusta. Samalla käydään läpi työharjoittelun palaute, täydennetään ja tarkennetaan jatkosuunnitelmia.

Kurssilaiset kokoontuvat, työharjoittelujaksoa lukuun ottamatta, neljänä päivänä viikossa. Kahtena päivänä viikossa keskitytään ryhmätyöskentelyyn. Kaksi päivää jää erilaiselle järjestetyille toiminnalle, kuten liikunnalle ja tutustumiskäynneille, joita tehdään työharjoittelupaikkoihin ja päihteetöntä vapaa-ajanviettoa tukeviin paikkoihin.

Kurssilla opetellaan työelämän pelisääntöjä ja työlainsäädäntöä sekä harjoitellaan työhakemusten ja ansioluettelon tekemistä. Uudet taidot, kuten EA1-kurssilta saatavat taidot, hygieniapassin suorittaminen ja ATK-koulutus lisäävät valmiuksia ja edistävät aktiivista toimintaa esimerkiksi opiskelijana tai työnhakijana. Kurssin psykoedukatiivinen ote tarjoaa

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

valmiuksia ymmärtää itseä ja ympäröivää todellisuutta. Kurssin aikana osallistujat perehtyivät erilaisiin opiskelutekniikoihin ja oppimistapoihin.

Työharjoittelujaksot

Työharjoittelujaksot voidaan suorittaa työkokeiluna tai vapaaehtoistyönä. Jakson ajalle on tarjolla monenlaisia harjoittelupaikkoja ja tehtäviä. Kehittämistyön aikana harjoittelut toteutuivat ainakin 20 eri paikassa. Jakson pystyi suorittamaan niin järjestössä, kaupungin tehtävissä, yrityksessä tai säätiössä. Ravitsemusalalla tehtävät sijoittuivat ravintolaan, kahvioon tai lounasruokalaan, joissa harjoittelija sai vastuulle avustavia tehtäviä. Kierrätysalalla ja kirpputoreilla tehtävät sisälsivät lajittelua ja myyntiä ja sähköalan tehtäviä. Lisäksi tarjolla oli puutöitä työpajoilla. Järjestöissä tehtävät sisälsivät maalausta ja remontointia, pyörähuoltoa, kiinteistöhuoltoa, apukuljettajana toimimista, tilaisuuksien järjestely- ja ylläpitotehtäviä, palstatoimintaa. Lisäksi tehtäviä olivat muun muassa päihdetyössä vertaistyöntekijänä toimimista ja nuorisotyössä ohjaajan tehtäviä. Klubitaloilla työ koostui hallinnollisista tehtävistä.

Jatkopolut

Kurssin aikana kurssilaisten kanssa työstetään jatkopolkuja tukeutuen muun muassa harjoittelussa ja työelämässä opittuihin asioihin. Polkuja haetaan osallistujien arjen hallinnan ja opinto- ja työelämävalmiuksien vahvistamiseksi. Erilaiset työelämäharjoittelussa koetut asiat käydään läpi valmentajan ja vertaisen kanssa. Kokemusten läpikäynti helpottaa jatkossa itsenäistä toimintaa hankalissa tai epäselvissä tilanteissa. Elämän ymmärrettävyys tuo ennakoitavuutta ja lisää pystyvyyttä. Asioista voi selvittää ja haasteet saada haltuun.

Toiminnassa korostuu vertaistuki. Toiminnan suunnittelussa, arvioinnissa, toteuttamisessa ja kehittämisessä kokemustiedolla on suuri merkitys. Lisäksi yhteiskehittämistä hyödynnettiin kurssin suunnittelussa ja arvioinnissa.

Mallin arviointi

Osallisuuden toteutuminen mallissa

Toiminnalle syntyi tarve hankkeen suunnitteluvaiheessa. Kurssitoiminta on kehitetty tarpeeseen tukea pitkään työelämän ulkopuolella olevia päihdekuntoutujia, jotta heillä olisi paremmat mahdollisuudet integroitua yhteiskuntaan. Tarve on ilmennyt laajasti sekä käytännön työn että tutkimusten pohjalta.

Kurssitoiminta on vastannut hyvin kohderyhmän tarpeisiin ja kurssilaiset ovat kiinnittyneet yhteisöihin sekä työ-, opiskelu- ja vapaaehtoistoimintaan ja löytäneet mielekkäitä jatkopolkuja. Kurssilaiset ovat saaneet tarvitsemaansa yksilöllistä tukea ja palveluohjausta,

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

jota ei ilman kurssitoimintaa olisi ollut saatavilla. Toimintaa on alusta asti suunniteltu, arvioitu ja kehitetty yhdessä kurssilaisten ja kokemusasiantuntijoiden kanssa ja näin toimintaa on muokattu koko ajan vastaamaan paremmin kohderyhmän tarpeisiin.

Kurssilaiset ovat jatkaneet kurssin jälkeen työkokeilussa pääsääntöisesti samassa työpaikassa, missä he olivat työharjoittelussa. Tätä voidaan pitää onnistumisena vaikuttavasta toiminnasta. Lisäksi kurssilaisia on ohjautunut kokemusasiantuntijakoulutukseen, opiskelemaan tutkinto-opiskelijaksi sekä päihdekuntoutukseen hakemaan lisää työkaluja omaan raittiuteen. Myös kurssin keskeyttäneistä osalle on löytynyt jatkopolku esim. Tukikohta ry:n palveluohjauksessa ja vapaaehtoistyössä.

Toimintaa arvioitiin osana valtakunnallisen OK-hankkeen toimintaa: ESR -seurantalomakkeet ja tutkamittari (alku- ja loppuarviolomakkeet) ja haastattelut eri kohderyhmille (ammattilaiset, vertaiset, hankekehittäjät). Arviointitutkimuksen osuudesta vastasi A-klinikkasäätiö. Tämän lisäksi toteutettiin OK-kurssin oma arviointi: SWOT-analysit kurssilaisten kanssa kurssien puolivälissä ja lopuksi, sidosryhmäkysely yhteistyöverkostolle sähköisesti vuosittain ja Paradise24-kysely. Kurssitoiminta on arvioiden mukaan tuonut onnistumisen kokemuksia ja vahvistanut kurssilaisten luottamusta itseän, muihin ihmisiin ja elämään, ja siten vaikuttanut myönteisesti osallistujien minäkuvaan, arjen hallintaan ja itsetuntoon. Arviointitutkimuksen perusteella osallistujien työkyky parani merkittävästi, suoriutuminen arjesta koheni ja korvaushoitolääkkeen haku klinikalta harveni.

Toimintamalli lupaavana käytäntönä

Kurssi on herättänyt laajasti kiinnostusta ja kurssille on pyrkinyt enemmän ihmisiä kuin on pystytty ottamaan vastaan. Kiinnostuneita palveluihin ohjaavia tahoja ovat olleet Helsingin kaupungin Sosiaali- ja terveystoimialan yksiköt, TE-palvelut ja kolmannen sektorin toimijat.

Suomessa ei ole tarjolla vastaavaa osallisuutta ja työelämävalmiuksia vahvistavaa toimintaa opioidikorvaushoidossa oleville.

Palvelun järjestämisen näkökulmasta kehitetty psykososiaalisen tuen malli vahvistaa toiminnan laatua, sillä kurssitoimintaa ja kehittämistyötä on toteutettu yhdessä hankehenkilöstön, kokemusasiantuntijoiden ja asiakkaiden sekä yhteistyökumppaneiden kanssa yhdessä.

Toiminta on juurtunut. Kurssitoiminnan hyviä käytäntöjä on sisällytetty Tukikohta ry:n toimintaan. Tiivistä yhteistyötä on tehty Suunta-projektin kanssa. Hankkeista saatujen kokemusten ja yhteistyön tuloksena on syntynyt toimintakokonaisuus, johon on saatu rahoitus (STEA/kohdennettu toiminta-avustus). Uuden toimintakokonaisuuden

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

päätavoitteena on päihteitä käyttävien ja päihdekuntoutujien yhteiskunnallisen aseman vahvistuminen osallisuutta ja työelämävalmiuksia edistävien toimintamuotojen avulla. Kurssitoiminnan lisäksi kokonaisuuteen sisältyy uutena toimintana valmentava vaihe ja kynnyksetöntä työtoimintaa.

Kurssitoiminta on siirrettävissä ja mallinnettavissa mihin tahansa toimintaympäristöön, missä on korvaushoidossa olevia henkilöitä, jotka kaipaavat tukea arjen hallintaan ja päihteettömyyteen, apua tulevaisuuden suunnitteluun sekä ohjausta työ- ja opiskelupaikkojen hakuun ja vapaaehtoistoimintaan. Kurssitoimintaan on varattava kahden työntekijän työpanos, josta toisella on hyvä olla kokemus toipumisesta ja korvaushoidosta. Vähintään toisen työntekijän on hyvä olla esim. sosionomi (AMK)-koulutuksen käynyt henkilö, joka hallitsee hyvin palvelujärjestelmän ja esim. etuusasiat ja lainsäädännön. Kurssitoimintaa on mahdollista toteuttaa kunnan omana toimintana, kolmannen sektorin toimintana tai edellä mainittujen yhteistyönä. Toimintaa voi hyvin laajentaa ja levittää ympäri Suomen.

Lopuksi

Vaikka osallistujia yhdistää korvaushoito, ovat he moninainen joukko erilaisia ihmisiä. Ihmiset voivat löytää paikkansa yhteiskunnassa erilaisissa rooleissa. Tämä kurssi vastaa opioidikorvaushoidossa olevien erityistarpeisiin ja selittää yleisiä kuntouttavan työtoiminnan haasteita: yksilöimättömät polut, tylsät työtehtävät ja etenkin haasteellisessa elämäntilanteessa olevien osalta suuret ryhmät, joista ei saa ammattilaisten ja vertaisten strukturoitua tukea, jolloin ihmiset putoavat helposti.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

